

9.2 Розвиток адміністрування системи економічної безпеки підприємств в сучасних умовах

Розвиток сучасного глобалізованого суспільства характеризується зростанням темпу життя, інтенсифікацією всіх видів діяльності, перебудовою

і трансформацією виробничих і господарських зв'язків, які вимагають умілого адміністрування системою управління підприємств в цілому і системою економічної безпеки як гарантованого елементу їх сталого розвитку. У цей час в Україні здійснюються глибокі перетворення, обумовлені демократизацією суспільного життя, переходом національної економіки до антикризової ринкової системи господарювання і прагненням інтегруватися у світове господарство. Однак досвід останніх років соціально-економічного розвитку країни в умовах незалежності виявив істотні недоліки в організації цих перетворень, в адмініструванні їх практичного здійснення. Це обумовило значний спад виробництва, погіршення матеріального становища широких верств населення, зниження його стійкості до внутрішніх і зовнішніх викликів навколишнього середовища. Криза, що вразила суспільство, на думку авторитетних фахівців, набула системного характеру. Однією з основних складових загальної кризи, за нашим глибоким переконанням, стала криза управління підприємствами, зокрема, недостатньо ефективне адміністрування системи економічної безпеки підприємств.

Ця криза адміністрування системи економічної безпеки підприємств полягає у тому, що, по-перше, кардинальні зміни суспільно-політичної і соціально-економічної систем не супроводжувалися відповідними змінами моделей і методів управління системою економічної безпеки підприємств. По-друге, істотна частина фахівців, які сформувалися як керівники при адміністративно-командній системі і плановій економіці, виявилися нездатними ефективно працювати в кризових умовах ринку, демократизації суспільних відносин і господарської самостійності. По-третє, у масовій свідомості керівників і персоналу підприємств ще не відбулися необхідні рішучі зміни, що забезпечують прийняття не тільки організаційно-економічних механізмів ринку, але й відповідних адміністративних підходів до забезпечення економічної безпеки підприємств, їх корпоративних цінностей і орієнтації на антикризове управління.

Аналізу цієї ситуації присвячені дослідження відомих економістів. У загальнотеоретичному плані проблеми безпечного розвитку розроблялися в роботах таких вчених як Л. І. Абалкин, О. А. Бельков, І. Богданов, В. А. Прочан, Н. П. Вашекин, С. Ю. Глазьев, М. І. Дзлийєв, В. С. Загашвили, В. Д. Комарів, М. М. Моисєєв, В. Л. Тамбовцев, А. Д. Урсул і ін. Розв'язання окремих аспектів забезпечення економічної безпеки на рівні господарюючих суб'єктів приділяли увагу такі вітчизняні і закордонні дослідники як О.В. Ареф'єва, В.О. Бланк, А.Е. Воронкова, С.М. Ілляшенко, Г.В. Задорожний, Г.В. Козаченко, Л.А. Костирко, В.П. Пономарів, О.О. Терещенко, В.В. Шликов та інші. Однак розвиток економіки сприяє постійному вивченню, удосконаленню адміністрування системи економічної безпеки підприємства.

Аналіз літературних джерел із проблеми формування економічної безпеки для різних інституційних рівнів свідчить про різноманітність думок авторів щодо основних термінів, що ускладнює розуміння досліджуваних процесів. Отже, з метою уточнення категоріального апарату по питаннях наукових досліджень детально розглянемо сутність поняття економічної безпеки.

Сучасні автори дають декілька нових трактувань поняття економічної безпеки, наприклад, А. Бандурка вважає, що це стан і здатність економічної системи протистояти небезпеці руйнування її організаційної структури і статусу, а також перешкодам досягнення цілей розвитку [10].

П. Орлов дав таке визначення економічної безпеки - це стан і здатність протистояти будь-яким чинникам небезпеки, що руйнують організаційні структури і обмежують здатність реалізувати суспільну місію [11].

А теорія економічної безпеки видатного ученого Г. Пастернака-Таранушенка декілька відрізняється від попередніх. Він вважав, що економічна безпека - це стан держави, за яку вона забезпечена можливістю створення і розвитку розуму для плідного життя її населення, перспективного розвитку її економіки в майбутньому і зростання добробуту її жителів [12].

А. Новікова трактує економічну безпеку як стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства, держави від економічних погроз і що впливають на них інших погроз національній безпеці [13].

На думку М. Фоміной, економічна безпека - стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства, держави від економічних погроз національної безпеки, які на них впливають [14].

Думки авторів мають розбіжності: П. Орлов і А. Бандурка вважають, що це здатність протистояти будь-яким чинникам небезпеки, а А. Новікова, М. Фоміна, Г. Пастернак-Таранушенко говорять, що це стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства і держави від економічних погроз. Проаналізувавши всі поняття, можна запропонувати своє бачення поняття економічної безпеки - це стан і здатність держави і економічної системи протистояти різного роду небезпекам, а також забезпечувати перспективний розвиток економіки і добробуту населення.

Але, на наш погляд, економічна безпека підприємства - це стан найбільш ефективного використання ресурсів з метою ліквідації погроз і забезпечення ефективного і стабільного функціонування підприємства в поточному і перспективному періодах. Необхідно відзначити, що економічна безпека підприємства характеризується сукупністю якісних і кількісних показників, головним з яких є рівень економічної безпеки, що складає результат оцінки стану використання ресурсів підприємства по критеріях економічної безпеки.

Необхідність подолання кризової ситуації висуває принципово нові вимоги перед вітчизняними підприємствами. Вона вимагає радикальних перетворень у сфері адміністрування економічною безпекою підприємств, розробки і впровадження нових моделей і методів антикризового управління, підготовки не просто фахівців, а дійсних керівників-професіоналів, здатних ефективно управляти економічно стійким виробництвом у своїй професійній сфері, самостійно і безупинно навчаючись, постійно оновлюючи свої знання, адаптуючись до ринкових умов. Істотні перетворення, які відбуваються в

Україні, у житті держави вимагають адекватної адаптації господарюючих суб'єктів до зміни рухливого зовнішнього середовища: зміни системи нормативних актів, банківської, податкової та інших систем. Сучасне суспільство потребує уваги наукового світу до особливостей функціонування соціально-економічних механізмів, які лежать в основі адміністрування системи економічної безпеки підприємств. Бурхливі зміни у виробничій діяльності призвели до появи категорії безробітних, різко знизилася соціальна захищеність значної частини громадян. Волевиявлення політичних і релігійних поглядів у ряді випадків призводять до протистояння різних груп населення. У цих умовах зростає роль державної відповідальності у забезпеченні економічної безпеки, мінімізації ризиків, пов'язаних з виникненням надзвичайних ситуацій, громадського порядку і законності, в екстремальних і кризових умовах при збереженні гідних соціальних і матеріальних умов життя, чого можна досягти заходами адміністрування системи економічної безпеки підприємств на різних рівнях.

Формування адміністративно-правової системи України як макроелемента економічної безпеки підприємств було започатковане із прийняттям Верховною Радою України 16 липня 1990 року Декларації про державний суверенітет. Прийняття в 1996 році Конституції України створило необхідні умови для формування адміністративно-правової системи. Однак слід зазначити, що поряд з істотними успіхами України в будівництві державної системи національної безпеки починаючи із різного роду надзвичайних ситуацій, необхідно відзначити істотні недоліки. Відсутність злагодженої єдиної концепції адміністрування економічної безпеки на різних рівнях ієрархії управління соціально-економічними системами, які повинні сприяти економічній безпеці як окремих господарюючих об'єктів, так і держави в цілому. Відсутність науково-обґрунтованих теоретичних положень організації процесу адміністрування системи економічної безпеки в трансформаційні періоди розвитку держави не дозволяють створити обґрунтованого прогнозу розвитку кризової надзвичайної обстановки і стану

суб'єкта господарювання, чинному на цей період адміністративного законодавства. Адміністративно-правові норми такої регуляції закріплені у відомих нормативних актах України. Проведена підприємствами побудова економічно безпечної адміністративної структури вимагає їх реорганізації.

Форма адміністрування системи економічної безпеки підприємств являє собою сукупність однорідних груп адміністративних дій, які за своїм характером і правовій основі здійснюються з метою забезпечення питань економічного захисту підприємства в цілому, а також персоналу підприємств, громадського порядку і сталого розвитку. Із усього різноманіття цих форм можна виділити організаційні, функціональні і комплексні системи побудови економічної безпеки підприємств.

Безпосередньо організаційні форми відіграють винятково важливу роль у захисті підприємств, охороні громадського порядку, тому що несуть у собі роз'яснювальну роботу, правову пропаганду, організаційну допомогу громадським організаціям, забезпечують взаємодію із засобами масової інформації, надання допомоги потерпілим, у випадку надзвичайних ситуацій на підприємстві - інформацію про збитки.

До правових форм виконавчо-розпорядчої діяльності системи економічної безпеки підприємств відносяться видання актів управління, складання договорів, низка інших адміністративних дій.

Цілеспрямований вплив суб'єкта на об'єкт свого впливу досягається різними методами, він становить одну з важливих сторін організації адміністрування системою економічної безпеки підприємств і вимагає глибокого теоретичного обґрунтування цього питання. Різноманіття методів адміністративного впливу можна впорядкувати, з одного боку - як гранично припустимі методи примусу, а з іншого максимально можливі методи переконання. У кожних конкретно взятих соціальних умовах такий діапазон методів буде різний як за числом методів, що використовуються, так і за їх змістом, але в узагальненій уяві тих норм адміністративно-економічних аспектів, які регулюють ці відносини, методи, які використовуються будуть

мати однаковий закон розподілу, що дозволяє робити порівняльну характеристику різних норм адміністрування і вивчати закономірності динаміки їх перетворення.

Адміністрування системи економічної безпеки підприємств зазнає істотних змін в умовах політичної нестабільності держави і кризи в економіці. У новому уявленні виникають проблеми неухильного дотримання законів, зміцнення дисципліни, економічної безпеки на рівні державного управління та на нижчих ієрархічних рівнях. У той же час особливе значення набуває зміст і сутність адміністрування економічної безпеки підприємств, фінансової дисципліни, способи і гарантії її забезпечення, необхідність нагляду і контролю над дотриманням законності на різних рівнях управління.

Проблеми трансформаційного періоду розвитку держави завжди супроводжуються гострою необхідністю перетворень у здійсненні виконавчої влади, організації механізму антикризового управління, їх відносин і ролі домінуючих органів адміністрування системи економічної безпеки на макро та мікро рівнях.

Дослідження теорії адміністрування системи економічної безпеки підприємства як науки управління економічною безпекою безпосередньо пов'язане із процесом розвитку економіки, держави і права. Бурхливі соціальні події минулого сторіччя пов'язані з безперервними політичними, економічними і соціальними перетвореннями, які суттєво впливали на розвиток науки адміністрування системи економічної безпеки. Однак у цей час немає досить повного узагальнення цього процесу, що і вимагає подальшого його вивчення.

На початку XX сторіччя адміністративна діяльність як практика державного управління і нормативна база його регулювання тільки почала створюватися. Револьюційні перетворення 1917 року внесли істотні зміни в організацію державного управління, що суттєво вплинуло на подальшу наукову розробку теорії адміністративної діяльності. У період з 1922 р. по 1929 р. з'являється ряд монографій, пов'язаних з питаннями розвитку науки

адміністрування. У період з 1930 р. по 1936 р., з ряду об'єктивних причин, наука адміністративного управління переживає певну ідейну і кадрову кризу. Після прийняття конституції в 1936 р. починається період активного розвитку теорії адміністративної діяльності.

Конституція чітко визначила органи державного управління, форми їх діяльності, зміст виконавчої і розпорядчої діяльності, був визначений підзаконний характер усіх актів управління; закріплені організація і повноваження місцевих органів галузевого управління, основи адміністративно-правового статусу підприємств [15].

Держава має найбільш значний вплив на формування економічної безпеки підприємства. Використовуючи прямі і непрямі важелі втручання, вона створює і регулює економічні умови діяльності підприємств. Ці умови призначені для захисту економічних інтересів держави і її національної економіки.

Державне регулювання діяльності підприємств носить характер прямого і непрямого впливу. Непряме регулювання управління діяльністю промислових підприємств формує систему мотивації, створює стимулюючі умови для діяльності суб'єктів ринкових відносин і виступає в таких формах, як податкова система, цінова і фінансово-кредитна політика, державне замовлення. Державне регулювання діяльності промислових підприємств незалежно від форми власності на засоби виробництва здійснюється за допомогою правових, економічних і соціальних заходів.

До прямого державного регулювання відносяться розробка державою нормативних актів, положень, заходів, які виявляють безпосередній вплив на діяльність суб'єктів ринкових відносин. У рамках прямого державного регулювання основним інструментом регулювання економічних умов діяльності підприємств є видання законів і документів законодавчого характеру. Особливо важливими є для промислових підприємств законодавчі і нормативні акти з питань оподаткування, інвестиційної діяльності, організаційно-правових форм діяльності підприємств.

Правову основу діяльності підприємств становлять закони, які регулюють правові відносини між державою і підприємством, укази і постанови органів влади з питань господарської діяльності підприємств.

Якщо виходити з визнання підприємництва рушійною силою ринкової економіки, то очевидно, що в суперечці частки і суспільного інтересу (при всій неоднозначності такого розподілу) пріоритет слід віддати приватному інтересу і прямо сказати про це мовою конституційних норм. Представляється цілком слушним твердження, які розкривають зміст норми Конституції передбачені в ст. 42, доповнити положенням про домінуючий суспільний інтерес держави в сфері економіки та підприємницької діяльності, виходячи з визнання підприємництва її головною рушійною силою.

Система законодавчого регулювання діяльності підприємств являє собою багатоступінчасту ієрархічну структуру, основою якої є Конституція України. Правове забезпечення діяльності підприємств представлене Господарським кодексом України від 16.01.2003 року № 436-ІУ (із змінами та доповненнями: з 12 жовтня 2013 року до цього Кодексу внесені зміни згідно із Законом України від 6 липня 2012 року N 5178-VI), Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» від 3 березня 2005 року N 2452-IV із змінами 14 серпня 2011 року згідно із Законом України від 19 жовтня 2010 року N 2609-VI), Законом України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 р., № 185-V, Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV, Законом України «Про державну статистику» від 17.09.1992 № 2614 –XII, статутом підприємства, Генеральною тарифною угодою, колективним договором, Класифікацією організаційно-правових форм господарювання, затвердженою наказом Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 22.11.1994 року № 288 та іншими правовими документами, що регулюють окремі напрями діяльності підприємства.

Господарський кодекс України встановлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності.

Господарський кодекс України має на меті забезпечити зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва і на цій основі підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальну спрямованість відповідно до вимог Конституції України, утвердити суспільний господарський порядок в економічній системі України, сприяти гармонізації її з іншими економічними системами. Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців — створений відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15 травня 2003 р., де заснована автоматизована система збирання, накопичення, захисту, обліку та надання інформації про юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців. Реєстр створений з метою захисту прав кредиторів і третіх осіб у відносинах з юридичною особою і підприємцем через надання публічного доступу до інформації про юридичну особу і підприємця. Закон набув чинності 1 липня 2004 р., а порядок надання відомостей з реєстру був оприлюднений 23 липня 2004 р. [16].

Автори законодавчої ініціативи (зокрема народний депутат Хомутинник В.) у пояснювальній записці зазначили, що «відсутність національного Реєстру суб'єктів підприємництва з відкритим доступом до його інформаційного ресурсу гальмує розвиток прозорого, чесного бізнесу, сприяє виникненню так званих «фіктивних» підприємницьких структур. Крім того, до такого стану призводить і розпорошеність інформації про суб'єктів підприємництва по різних відомчим реєстрам, до того ж частина з них об'єктивно є закритими (наприклад — Державний Реєстр фізичних осіб-платників податків, який ведеться Державною податковою адміністрацією). Тобто, відкритість Реєстру, як це передбачається вимогами законодавства ЄС, зокрема порядком функціонування Європейського реєстру бізнесу,

неможлива при веденні такого реєстру контролюючими або силовими органами». У записці зазначається, що проектом Закону враховано вимоги Директив Ради Європи щодо реєстрації суб'єктів бізнесу. Всі вищезазначені законодавчі акти сприяють створенню загальної системи економічної безпеки підприємств як на рівні держави, так і на рівні адміністрування підприємствами.

В останній чверті XX сторіччя виходить ряд фундаментальних робіт з адміністративної діяльності. Фактично в Україні адміністративній діяльності завжди приділялася досить глибока увага.

Дане дослідження пов'язане із проблемою організації професійної діяльності із застосування економічної безпеки на підприємствах в екстремальних умовах, формуванням її методом ситуаційного впливу. На наш погляд, будь-яка спроба вивчення проблеми в руслі даної теми потребує теоретичних орієнтирів, без яких "...конкретні дослідження залишаються короткозорими" [2; С. 94]. Тому перш ніж перейти до конкретизації понять і вибудовуванню закономірностей ми, у якості основного теоретичного орієнтира, розглянемо категорію діяльності.

У повсякденному житті ми користуємося терміном "діяльність" у самому широкому змісті: говоримо, наприклад, про "діяльність правоохоронних органів держави" і про "діяльність зовнішніх та внутрішніх елементів підприємства". Діяльність як категорія є предметом вивчення управління рівною мірою, як і предметом вивчення наук про суспільство. Різниця полягає в тому, у яких зв'язках і відносинах, у системі якого руху вона вивчається. Ми зупинимося на аналізі діяльності в умовних рамках економічної науки.

Отже, для початку надамо загальне визначення діяльності. Діяльність - це та форма активного відношення до дійсності, через яку встановлюється реальний зв'язок між людиною та світом, що оточують його [5]. Можна також додати, що ця форма відношення до дійсності має на увазі "...перетворення безпосередньо даних предметів навколишнього середовища, підлегле певним

цілям" [6; С. 20] . Безумовно, ми можемо також говорити про активність персоналу, який прагне задовольнити свою потребу разом із підприємством, однак якщо дана потреба не тільки штовхає персонал на певні дії, але і визначає форму активності, то діяльність персоналу неминуче повинна бути керованою. Однак і в тому, і в іншому випадку ми маємо процес взаємодії суб'єкта з навколишнім світом. Природно, ми будемо говорити винятково про діяльність підприємства і персоналу підприємства як суб'єкта діяльності.

Тут необхідно сконцентрувати увагу на нерозривності і взаємозумовленості понять особистість і діяльність, а саме виділити такі основні моменти:

- носієм діяльності в остаточному підсумку є конкретна людина;
- реальним базисом особистості людини є сукупність його суспільних за своєю природою відношення до світу, відношень, які реалізуються його діяльністю, точніше, сукупністю його різноманітних діяльностей [1];
- особистість людини ні в якому сенсі не є попередньою стосовно його діяльності, як і його свідомість, вона нею породжується;
- свідомість суспільства, так само як і свідомість персоналу підприємства, визначається характером відносин, що складаються в суспільній діяльності на підприємстві, у той час як діяльність формується свідомістю конкретних індивідів, що утворюють формальні та неформальні групи;
- відповідно тому як індивідуальна виробнича діяльність не існує поза суспільним виробництвом, так і індивідуальна свідомість не існує поза суспільною свідомістю [2; С. 165].

Таким чином, у якості простих моментів діяльність містить у собі обидва полюса, що зв'язуються нею: полюс суб'єкта і полюс об'єкта. Ці два полюси являють собою особливу форму руху системи в цілому, що відповідно підкорюється власним законам [3; С. 246]. Відбувається постійне

перетворення об'єкта суб'єктом і навпаки, це перетворення, у свою чергу, породжує якісно нові типи взаємодії. Усе разом являє собою єдиний безперервний процес.

Для подальшого просування в даній темі доцільно поставити наступні питання: яке ж місце займає в цьому процесі держава, підприємство, конкретна людина? Яким чином змінюються його можливості і як працюють економічні механізми регуляції безпечної діяльності підприємств? Що являє собою діяльність, узята в умовних рамках адміністрування підприємств із урахуванням наявності або відсутності системи економічної безпеки підприємства? Дослідженням цих питань займається наука про аналіз економічної безпеки підприємств. До її завдань відноситься вивчення різних форм, видів і рівнів безпечної діяльності об'єктів дослідження, особливостей їх структури і мікроструктур, що реалізують їх економічні механізми, і, нарешті, тих особливостей, які здобуваються в діяльності самим суб'єктом підприємництва [4; С. 244]. Тим більш важливим представляється вивчення адміністрування системи економічної безпеки на різних рівнях, особливо осіб, які ухвалюють рішення, осіб керівників. От що пише про вивчення економічних явищ Б.Ф. Ломів: «Труднощі дослідження економічних явищ полягають у тому, що вони не утворюють деякої замкненої системи, яка існує ізольовано від інших систем матеріального світу» [17]. Таким чином, розгляд методології адміністрування системи економічної безпеки підприємств потребує визначення категорії діяльності, і, безумовно, економічних знань.

В історії вивчення діяльності адміністрування однією з яскравих тенденцій є розподіл діяльності адміністрування на внутрішню та зовнішню. Особливо це характерно для закордонних авторів (хоча про внутрішню діяльність адміністрування і зв'язки її зі свідомістю говорив такий корифей вітчизняної науки, як С.Л. Рубінштейн). Двочленна схема Стимул-Реакція, запропонована біхевіористами для відбиття суб'єкт-об'єктних відносин, доповнювалася і трансформувалася (з метою подолання так званого

"постулату безпосередності") тією чи іншою мірою представниками різних напрямків. Школою К. Левіна проводилося вивчення внутрішніх мотивуючих факторів; про культурну детермінацію поведінки і діяльності адміністрування по-різному говорили німецькі і американські вчені-культурологи (схема Л. Уайта "організм людини \times культурні стимули = поведінка"); дослідженням регулювання поведінки через вивчення зворотних зв'язків займалися Н.Н. Ланге та Н.А. Бернштейн [1]. У середовищі цього різноманіття напрямків особливе місце займає вітчизняна школа, що відрізняється принципово іншим підходом до вивчення діяльності. До речі, першим виділив діяльність в особливу категорію саме російський вчений М.Я. Басів.

Кардинальним кроком з боку вітчизняної школи є виділення категорії предметної діяльності адміністрування як діяльності безпосередньо практичного процесу. При цьому внутрішня діяльність визнається "дериватом" зовнішньої, зберігаючи її загальну структуру. Функція відбиття реальності, яка породжується предметною діяльністю, зі своєї сторони, направляє, орієнтує, регулює цю саму діяльність. У такий спосіб відбувається реалізація принципу єдності діяльності. Даний підхід до розуміння діяльності адміністрування процесом є значно більш глибоким і продуктивним, чим сумарна сукупність різних думок із приводу окремих аспектів діяльності адміністрування.

Отже, предметність діяльності адміністрування можна охарактеризувати в такий спосіб: об'єкти зовнішнього середовища не безпосередньо впливають на суб'єкт, а лише будучи перетворені в процесі діяльності, завдяки чому досягається більша адекватність їх відбиття у свідомості. Таке розуміння поширюється не тільки на пізнавальні процеси, а на всі структурні елементи дослідження проблемних ситуацій.

Важливо також, крім предметності, урахувувати історичність діяльності адміністрування, її суспільний характер. Це друге з основних положень, висунутих вітчизняними вченими. Воно полягає в наступному: при всій своїй своєрідності діяльність адміністрування являє собою систему, включену в

економічну систему відносин суспільства; поза цими відносинами діяльність із адміністрування взагалі не існує. Як саме вона існує, визначається тими формами і засобами спілкування, які породжуються розвитком виробництва і які не можуть реалізуватися інакше, як у діяльності конкретних людей [1; 11].

Багатьма вченими пропонувалися різні схеми і рівні аналізу діяльності (В. М. Гордон і В. П. Зінченко, В. Д. Шадриков, Б. Г. Ананьєв, М. С. Каган і ін.), однак усі вони так чи інакше перетинаються в основних характеристиках діяльності, які ми зараз виділимо в якості підсумку вищевикладеного. Отже, діяльність як економічна категорія має такі характеристики:

- суб'єктність;
- уявленість;
- предметність;
- історичність;
- безперервність.

Тепер, для того, щоб перейти до аналізу діяльності, необхідно мати уяву про її будову і механізми. Не розділяючи динамічного і структурно-функціонального планів аналізу, ми опишемо основні поняття, з яких складається розуміння про закономірності цього складного процесу.

У першу чергу, необхідно зв'язати поняття діяльності адміністрування з поняттям мотиву: "діяльності без мотиву не буває; "невмотивована" діяльність - це діяльність не позбавлена мотиву, а діяльність із суб'єктивно і об'єктивно схованим мотивом" [3; С. 153]. За А.Н. Леонтьєвим, мотив є предметом діяльності, за яким неминуче стоїть потреба. Таке визначення хоч і відрізняється від загальноприйнятого, але несе в собі досить глибокий зміст. У цілому мотив можна охарактеризувати як те, заради чого відбувається діяльність. При цьому мотив не тільки спонукає, але і формує діяльність.

Важливим є виділення поняття потреби як стану персоналу підприємства, яке створюється нестатком у якому-небудь об'єкті, необхідному для його існування і розвитку та виступаючому джерелом його активності.

Слід підкреслити, що лише предметний нестаток здатний спонукати до конкретних дій, тобто направляти діяльність.

Дія являє собою основну одиницю аналізу діяльності адміністрування. Вона являє собою процес, спрямований на реалізацію поставленої проміжної мети. Звичайно, діяльність розвертається як система послідовних дій, кожна з яких вирішує приватне завдання, неначе "робить крок" у напрямку до мети.

Ціль - це усвідомлена уява бажаного результату, яка визначає характер і способи дій людини. Очевидно, що для досягнення загальної мети (уява бажаного результату та інформація про те, як цю уяву реалізувати) дії людини послідовно підкоряються приватним цілям (завданням), при цьому загальна мета виступає у формі знання.

Актами (ланками), на які розпадаються дії, є операції. Характер операцій, які використовуються, залежить від умов, у яких відбувається дія. Операції розкривають також технічну сторону виконання дії, його техніку і засоби. Для того щоб грамотно розрізнити поняття дій і операцій, необхідно розуміти, що дії співвідносні цілям, а операції - умовам. Проте, операції і дії не становлять по відношенню один до одного ніякої "окремоті" [2, с. 15].

Дроблення процесу діяльності на структурні елементи, безумовно, не завершує її повноцінного аналізу. Але ми не будемо поглиблюватися в філософський аналіз співвідношення і у аналіз проблеми свідомості і суспільного буття, а спробуємо створити загальну схему конкретної діяльності, приділяючи значну увагу поняттю мотиву і використовуючи дані мікроструктурного аналізу діяльності.

На початку хочеться процитувати Дж. Ст. Мілля: "Я зрозумів, що для того, щоб бути щасливим, людина повинна поставити перед собою яку-небудь мету; тоді, прагнучи до неї, він буде випробовувати щастя, не опікуючись про нього". Рух – це життя. Те, заради чого здійснюється "рух", формує мотив, співвіднесений з особистим змістом. Справжній мотив тієї або іншої діяльності (ігровий, навчальний, трудовий) може бути прихованим від свідомості. Він оголюється тільки в процесі діяльності, з аналізом її

результатів і емоційних станів, що супроводжують його. Поряд із сенсоутворюючим мотивом, виділяють мотиви-стимули, що супроводжують увесь процес діяльності. Наприклад, у виробничій діяльності основним мотивом для людини може бути корисність для суспільства, у той час як грошова винагорода виступає мотивом-стимулом. Зрозуміло, що такий поділ умовний, тому що на практиці ми зустрічаємося зі складними ієрархічними переплетеннями мотивів, при яких ті самі змісти можуть виявлятися на різних позиціях. Наприклад, одержання грошової винагороди може бути сенсоутворюючим, якщо пов'язане з придбанням значимого для людини майна і т.і. Такий підхід ставить під сумнів схему ієрархії мотивів за А. Маслоу, тому що заперечує можливість закріпленої структури мотивів. І дійсно, у житті ми маємо справу не з діяльністю взагалі, а з різноманіттям окремих діяльностей суб'єкта.

Мотив, таким чином, виконує функції спонукання, напрямку, а також визначає характер руху до мети. Мотив і ціль утворюють свого роду "вектор діяльності", який є вищим її регулятором.

Після одержання результату (продукту) діяльності відбувається порівняння акцепторного результату з реальним. Від підсумків цього порівняння залежить подальший напрямок діяльності.

На підставі аналізу існуючих концепцій Б.Ф. Ломів виділив основні структурні компоненти діяльності: мотив, мета, планування діяльності, переробка поточної інформації, оперативна уява (концептуальна модель), ухвалення рішення, дія, перевірка результатів і корекція дій [17].

У "Тлумачному словнику живої великоросійської мови" В.І. Даля безпека визначається як "відсутність небезпеки, схоронність, надійність". У словнику С.І. Ожегова безпека трактується як "стан, при якому не загрожує небезпека, є захист від небезпеки". Отже, за Іващенко, "завдання суб'єкта - самореалізація, самовідтворення, бажане-розширене". Необхідність такого самовідтворення суб'єкта, усвідомлювана як ціль, є можливість.

Перетворення можливості в дійсність відбувається тільки при наявності певних умов.

Система діяльності - є система взаємодії суб'єкта і умов, у яких він існує, самореалізується. Якщо наявні умови (у тому числі й створені самим суб'єктом) дозволяють перетворитися самореалізації суб'єкта з можливості в дійсність, це значить, що така сукупність умов була для неї в цілому сприятливою.

Сам суб'єкт, по визначенню, виступає в цьому процесі як активна сторона. Він прагне опанувати в тій або іншій формі умовами своєї самореалізації.

Сукупність умов існування суб'єкта, якими він опанував (охопив, засвоїв, створив) у процесі його самореалізації, і які він, таким чином, у змозі контролювати, є безпека суб'єкта, безпека його діяльності.

Звідси впливає важливий висновок: безпека - не є стан захищеності інтересів суб'єкта, безпека взагалі не є чийм би то не було станом. Безпека є умовами існування суб'єкта, які контролюються ним. Безпека, у загальному виді, - це специфічна сукупність умов діяльності. Саме тому говорять про «безпечні умови діяльності», про знаходження кого-небудь або чого-небудь «у безпечних умовах» і т.і.

Перебувати в безпеці - значить перебувати в безпечних умовах, тобто в таких, які суб'єкт у змозі контролювати в процесі своєї діяльності, у процесі своєї самореалізації.

Необхідно, далі, відрізнити об'єктивну безпеку (тобто об'єктивно безпечні, сприятливі умови) від суб'єктивного уявлення суб'єкта про сукупність умов як безпечних (контрольованих ним), а в дійсності - такими не являються.

Забезпечення безпеки, у свою чергу, є процесом створення сприятливих умов діяльності, процесом оволодіння суб'єктом необхідними умовами власного існування. Забезпечення безпеки суб'єкта є створення умов, при яких реалізовувалися б його інтереси, здійснювалися б поставлені ним цілі,

на підставі яких базуються його цінності. Це, у свою чергу, приводить до думки, що безпека є такими умовами, у яких суб'єкти зберігають і відтворюють свої цінності.

Забезпечення безпеки як процесу оволодіння умовами існування є в той же час процесом реалізації волі суб'єкта як здатності контролювати умови власного існування. Воля і безпека - тісно взаємозалежні явища, що утворюють фундаментальні аспекти соціального буття, найважливіші характеристики соціальних суб'єктів.

Оскільки для кожного суб'єкта кількість умов, у яких він самореалізується, є практично нескінченним, а його можливості завжди обмежені і тому кінцеві, тому мова може йти тільки про той або інший рівень безпеки (так само як і про той або інший рівні волі) і, виходить, так чи інакше, про відносну безпеку суб'єкта, у силу того, що суб'єкт принципово не в змозі контролювати всі умови власного існування.

Якщо, далі, безпека - це безпека діяльності, то її класифікація залежить від класифікації останньої. У філософсько-соціологічній літературі вже викладені результати роботи вчених із наукової типологізації діяльності за різними підставами, цілком достатні для того, щоб класифікація видів безпеки не могла являти собою складну методологічну проблему для дослідників в області теорії безпеки.

Переходячи в категорію економічної діяльності, можна говорити про найважливіші умови існування суб'єкта безпеки, це - ресурси, що вимагаються для задоволення потреби в самореалізації суб'єкта (у виживанні, існуванні і розвитку), і інші суб'єкти безпеки (тобто для ринкових умов - конкуренти). Зважаючи на те, що ресурси є обмеженими, а потреби зростають у зв'язку з розвитком і самореалізацією економічного суб'єкта, то повне задоволення цих потреб виявляється неможливим. Наявність іншого суб'єкту, що має свої власні життєво важливі інтереси і відповідні їм свої потреби, ускладнює картину через прагнення цього суб'єкту також скористатися ресурсами та їх контролювати. При наявності сторонніх

ресурсів потреби двох і більш суб'єктів перетинаються в процесі їх економічної діяльності, і виникає конфлікт відносно ресурсів - конкуренція. Таким чином, безпека одного суб'єкту залежить від безпеки іншого суб'єкту.

Якщо розглядати суб'єкти безпеки не тільки у вигляді рівнозначних за категоріями, наприклад, компанія-компанія або держава-держава, а у вигляді компанія-особистість, держава-компанія, то можна цілком ясно уявити собі, що конфлікти інтересів мають місце й тут, ускладнюючи загальну картину взаємодій.

Таким чином, можна усвідомити, що загрози виникають через конфлікт інтересів із приводу володіння або контролю над ресурсами.

Тобто, для того, щоб забезпечити власну безпеку необхідно ясне розуміння конкурентів (у широкому сенсі) - джерел погроз, їх інтересів, потреб у ресурсах, а також наявності, кількості і якості ресурсів, уже контрольованих конкурентом або наявних на ринку в тому або іншому виді.

З іншого боку, як пише шановний Санкт-Петербурзький експерт у питаннях безпеки В.Д. Провоторов : "Це найважливіша ідея безпеки - з ким би ми не взаємодіяли, на безконтактному рівні, опосередковано, не посилаючи сигналів агресії, не порушуючи правила технічної безпеки, дисципліну або внутрішній порядок і т.п., впливи зворотнього зв'язку до нас завжди будуть „модульовані", тобто обурені впливами на взаємодіючий об'єкт інших об'єктів поза нашим впливом. Спроби розширювати власний вплив або обмежувати вплив інших об'єктів на взаємодіючі завжди мають обмеження (через протидію або обмеженість ресурсів), особливо якщо взяти до уваги кон'юнктивність нашого світу. Із цієї ідеї й випливає роль інформації як інструменту створення такого характеру прямим і зворотнім зв'язкам між об'єктами безпосереднього і близького оточення, при якому вплив одного об'єкту на інший не викликає в останніх небезпечних змін його властивостей і (або) стану".

З точки зору вищевикладеної теоретичної основи діяльності економічна безпека підприємств це такий вид діяльності, який направлений

на збалансований стан правових і економічних відносин підприємства, а також матеріальних, інтелектуальних і інформаційних ресурсів, який виражає здатність підприємства до поточного стабільного функціонування і перспективного інноваційного розвитку. Адміністративна діяльність з економічної безпеки підприємства створює передумови подальшого підвищення ефективності і економічного зростання і викликає необхідність створення системи безпеки більш високого рівня. Отже, проблема економічної безпеки є ключовою проблемою для виживання будь-якого підприємства, тому що метою економічної безпеки є збереження можливості проведення незалежної економічної політики, забезпечення такого рівню розвитку економіки, при якому створювалися б умови для життя і розвитку особистості, соціально-економічної і військово-політичної стабільності суспільства і збереження цілісності держави, успішного протистояння впливу зовнішніх і внутрішніх погроз.

Список літератури: 1. Крылов А.А. и др. Экономическая безопасность: теоретические и практические аспекты деятельности ОВД: Учеб. пособие. М.: 2002. 2. Судоплатов А.П., Лекарев С.В. Безопасность предпринимательской деятельности. М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2001. 3. Ярочкин В.И. Система безопасности фирмы. М.: «Ось-89», 1997. 4. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства//Актуальні проблеми економіки. – 2009.– Вип. №4(94). – С.1941. 5. Богданов И.Я. Экономическая безопасность России: теория и практика [Текст] / И.Я. Богданов. - М.: ИСПИ РАН.- 2001. -348 с. 6. Вечканов Г.С. Экономическая безопасность [Текст] / Г.С. Вечканов.- СПб.: Вектор.- 2005.-256 с. 7. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Психология управления.- Хартков: ООО «Фортуна-пресс», 1998, - 464 с. 8. А.Н. Фомичев. Административный менеджмент. Уч.пос.,изд. «Дашков и К», М.2005. 9. Новіков Б.В., Сініок Г.Ф., П.В.Круш. Основи адміністративного менеджменту. Навч. посіб.- К.: „Центр навчальної літератури”, 2004/ 10. Бандурка О. М. Основи економічної безпеки : підруч. /О. М. Бандурка, В. Є. Духов, К. Я. Петрова, І. М. Червяков. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с. 11. Орлов П.І., Духов В.Є. Основи економічної безпеки фірми: Навч. посібник. – Х.: Прометей-Прес, 2004. – 284 с 12. Пастернак-Таранушенко Г. А. Безопасность : система, подсистема, оценки, новое оружие / Геннадий Адольфович Пастернак-Таранушенко // Экономика Украины. – 2000. - № 12. – С. 55-59. 13. Економічна безпека України у транспортній сфері / А. Новікова // Економіка України. – 10/2002. – №10. – С.18-25. – На укр. яз. 14. Економічна безпека і соціальний стан України: напрямки взаємодії та забезпечення / І.М. Фоміна // Вісник Донецького державного університету економіки і торгівлі. Серія. Економічні науки. – 09/2003. – №3. – С.65-75. 15. Конституція України, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. 16. Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15 травня 2003 р. 17. Б.Ф. Ломов «Правовые и социально-психологические аспекты управления» / в соавт. с В. В. Лаптевым, В. М. Шепелем и В. Г. Шориным, М. 1972.- 235с.